

מרד בר כוכבא - חלק ב

בשיעור זה נעסוק בדיכוי המרד ובתוצאותיו.

פתיחה: נציג בפני התלמידים את המקור הבא:

"הטוב והמטיב - היבנה תקנוה, כנגד הרוגי ביתר, דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו היבנה הטוב והמטיב.." (בבלי, ברכות מח, ב)

ננסה לפענח את המקור:

- מה פירוש "הטוב והמטיב"? (נוכל להפנות את התלמידים לברכת המזון ולבקש מהם לאתר את צמד המילים הנ"ל)
- מי הם הרוגי ביתר?
- מדוע נתקנה ברכה על הבאתם לקבורה?

התשובות לשאלות הנ"ל יובהרו בהמשך..

פעילות א: הרומאים ספגו אבדות קשות במהלך הניסיון לדכא את המרד שנמשך יותר משלוש שנים. את אט הם כובשים את המקומות שבר כוכבא שחרר ובסופו של דבר, מגיעים לביתר, שהיה המעוז האחרון של המרד. הקרב במקום היה קשה ועקוב מדם.

בשנת 135 נפלה ביתר וחורבנה מסמל את סופו של המרד.

כיצד מצא בר כוכבא את מותו?

אפשרות א: נקרא עם התלמידים את המקור בעמוד 134 בספר הלימוד ונענה על השאלות

תשובות לשאלות בעמוד 134:

- לרבי אלעזר היה מעמד מרכזי בהנהגת המרד. אנו יודעים זאת על פי המטבע מימי המרד ששמו חרוט עליו וכן לאור העובדה שהכותי בחר להחשיד דווקא אותו בהסגרת העיר לרומאים. הרי אם היה חיל פשוט, מדוע יש משמעות ללחישתו של הכותי ומדוע כל כך כעס בר כוכבא? אלא שבר כוכבא אכן חשש שאחד מחבריו להנהגה משתמש במעמדו כדי להשלים עם הרומאים.
- מרד בר כוכבא התנהל כמרד דתי ולאומי (ניתן לראות זאת בסמלים ובכיתובים שעל המטבעות) אולם ניתן בהחלט להסיק שהמניע הלאומי גבר על המניע הדתי בשלב האחרון של המרד.
- ברמב"ם כתוב כי "המלך המשיח עתיד לעמוד, ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו, כשהיו מקודם: מקריבין קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותן האמורה בתורה." (הלכות מלכים ומלחמותיהם פרק י"א הלכה א')
- על פי תיאור זה, מובן מדוע רבי עקיבא חשב שבר כוכבא הוא המשיח, הרי זו היתה מטרתו של בר כוכבא - החזרת מלכות ישראל עם כל משמעויותיה. מה עוד, שרק נחש (המסמל מיתה מידי שמיים ולא מידי אדם) היה מסוגל להורגו, מה שמעיד על כוח וגבורה שהם מעל הטבע. אולם, מכיוון שלא עלה בידו לעשות כן והוא לא מילא את הצפיית שתלו בו, מובן מדוע חכמים התאכזבו ממנו.
- מצד שני הרמב"ם מדגיש כי: "המשיח יהיה אדם" הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו" (הלכות מלכים פרק יא, ד) ובר כוכבא אכן הקפיד על קיום המצוות, אולם על פי אגדות חז"ל, אמירותיו ומעשיו מעידים על פגם במידות - גאווה גדולה, כוחניות ובטחון עצמי מופרז.

אפשרות ב: נקרא עם התלמידים את החלק האחרון של המדרש בעמוד 134 בספר הלימוד (מהמילים: "מיד גרמו עוונות") ונשאל את התלמידים:

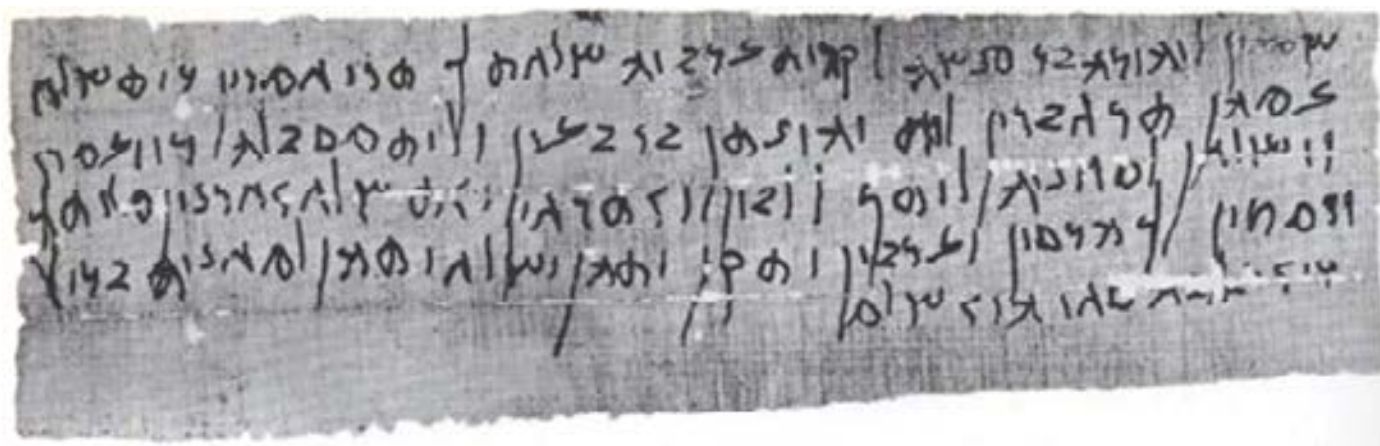

מה אנו יכולים ללמוד מהמדרש על דמותו של בר כוכבא?

לאחר מכן, נחזור למקור עמו פתחנו את השיעור. על מה מלמדת העובדה שחז"ל תקנו ברכה בעקבות ההיתר לקבור את הרוגי ביתר?

תשובה: הרומאים דיכאו את המרד באכזריות רבה. הם ערכו טבח נוראי בביתר ובין היתר, אסרו על קבורת ההרוגים על מנת לבזותם ולהשפילם. לאחר זמן מה, כאשר ניתן היתר לקברם, קבעו חז"ל ברכה מיוחדת לכך והדבר מעיד על המציאות הקשה בה היו נתונים היהודים בתקופה זו (עד כדי כך שקבעו ברכה מיוחדת להבאה לקבורה שהוא הרי דבר בסיסי ביותר!).

פעילות ב: מקור נוסף דרכו ניתן ללמוד על דמותו של בר כוכבא, מופיע להלן. מדובר באיגרת ששלח בר כוכבא (פענוח האיגרת מופיע בעמוד 135 ומתחיל במילים: "שלחתי לך שני חמורים..")

נשאל את התלמידים: מה אנו יכולים ללמוד מהאיגרת על דמותו של בר כוכבא בנוסף למה שלמדנו בשיעור זה ובשיעור הקודם?

נשאל את התלמידים: האם מידע זה מסייע לנו להבין את יחסו של רבי עקיבא לבר כוכבא? נמקו.

תשובה: מחד, בר כוכבא העז להילחם מול הרומאים וכוחו היה עצום, הוא הקפיד על קיום המצוות כפי שהדבר בא לידי ביטוי באיגרת והדבר מסייע להבין מדוע רבי עקיבא ראה בו משיח.

מאידך, אמירתו כלפי הקב"ה (עליה למדנו בשיעור הקודם) ויחסו לאלעזר המודעי, כפי שבא לידי ביטוי במקור בעמוד 134 מעידים על פגם במידות - יוהרה, בטחון עצמי מופרז וכוחניות שלא תמיד היתה במקומה (ניתן להציג בפני התלמידים את המדרש במסכת תענית, פרק ד, הלכה ה, העוסק בדרך בה בחר בר כוכבא את לוחמיו וביקורת חכמים כלפיו).

\נקרא עם התלמידים את המידע בעמוד 135 אודות החפצים השונים שנמצאו במערות המפלג של המורדים. נוכל לדון עמם בשאלות הבאות:

- על מה מעידים החפצים שנמצאו במערות?
- אלו חפצים נוספים, לדעתכם, לקחו עמם המורדים כאשר ברחו אל המערות?
- מדוע לקחו דווקא חפצים אלו?
- מה היו תחושותיהם ומחשבותיהם כאשר הסתתרו במערות?

פעילות ג: עתה נעסוק בתוצאות המרד.

נבקש מהתלמידים לכתוב, על פי המידע בעמוד 136 בספר הלימוד, מהם הצעדים שננקטו על ידי הרומאים נגד האוכלוסייה היהודית בארץ ישראל. נשים לב למידע המובא בצד ימין של העמוד (במלבן ורוד) המציג צעד נוסף בו נקטו הרומאים, שהשלכותיו מוכרות לנו עד היום..

פעילות ד: במסגרת העיסוק בגזרות השמד ובעשרת הרוגי מלכות, תוכלו לעשות שימוש בכרטיסי המידע שיישלחו בקובץ נפרד (המידע בכרטיסים אלו נלקח מספרו של אייזנשטיין "אוצר המדרשים" עמוד 441). כמוכן שיש צורך לקרוא את המידע ולוודא את מידת התאמתו לתלמידים.

במידה והדבר לא מתאפשר מפאת קוצר הזמן, נוכל לסיים את השיעור (אם לא עשינו כן בפתיחה) בסיפור אודות רבי חנינא בן תרדיון בדגש על מילותיו ומשמעותן לדורות - "גווילין נשרפין ואותיות פורחות באוויר".